

تخلیه مواد زائد در دریا

پروتکل ۱۹۹۶ به کنوانسیون جلوگیری از آلودگی دریایی ناشی از تخلیه مواد زائد و مواد دیگر، ۱۹۷۲

تاریخ ۲۴ مارس ۲۰۰۶ نقطه عطفی در حفاظت از محیط زیست دریایی محسوب خواهد گردید، زیرا در این روز پروتکل ۱۹۹۶ به کنوانسیون جلوگیری از آلودگی دریایی ناشی از تخلیه مواد زائد و مواد دیگر، ۱۹۷۲، پس از تصویب در روز چهارشنبه ۲۲ فوریه ۲۰۰۶، توسط مکزیک که بیست و ششمین کشوری است که آن را به تصویب می رساند، عملی خواهد شد.

پروتکل ۱۹۹۶ تغییر عمده ای را در مسئله چگونگی کنترل استفاده از دریا بعنوان محل تخلیه مواد زائد عرضه می کند، زیرا عمل تخلیه اینگونه مواد به جز مواردی که در یک لیست تأیید شده آورده شده اصولاً ممنوع اعلام شده است. تفاوت عمده آن با کنوانسیون ۱۹۷۲ این است که در کنوانسیون ۱۹۷۲ تخلیه مواد زائد در دریا بجز مواردی که در یک لیست مربوط به مواد ممنوعه آورده، مجاز می باشد.

پروتکل ۱۹۹۶، ۳۰ روز پس از تصویب توسط ۲۶ کشور که لزوماً ۱۵ کشور از آنها باید اعضاء پروتکل ۱۹۷۲ باشند، لازم الاجرا خواهد گردید. پروتکل ۱۹۹۶ در نوامبر سال ۱۹۹۶ پذیرفته شد و جایگزین کنوانسیون ۱۹۷۲، به عنوان «بین کشورهای عضو به این پروتکل که همچنین اعضاء پروتکل می باشند» خواهد گردید. این بدین معناست که عملاً هر دو پروتکل ۱۹۹۶ و نیز کنوانسیون ۱۹۷۲ برای مدتی به صورت همزمان مورد استفاده قرار خواهند گرفت، اما با تصویب بیشتر پروتکل ۱۹۹۶ توسط کشورهای دیگر، این پروتکل جایگزین کنوانسیون ۱۹۷۲ خواهد شد.

از اعضاء پروتکل ۱۹۹۶ دعوت بعمل خواهد آمد که در اولین اجلاس خود تحت این پروتکل که از تاریخ ۳۰ اکتبر تا سوم نوامبر ۲۰۰۶ همزمان با بیست و هشتمین اجلاس اعضاء کنوانسیون لندن، که در همان هفته برنامه ریزی شده، شرکت نمایند. یکی از اولین مسائل کلیدی که احتمالاً در پروتکل ۱۹۹۶ مطرح خواهد شد، بررسی جذب و ذخیره سازی دی اکسید کربن در ساختار زمین شناختی در زیر بسترهای دریایی به عنوان بخشی از مجموعه اقدامات انجام شده برای مقابله با تغییر آب و هوا و اسیدی کردن اقیانوس ها می باشد. جهت تدارک بحث چگونگی تسهیل و یا تنظیم اینگونه فعالیتها تحت این پروتکل (و کنوانسیون لندن) به بهترین نحو، یک سری گزینه جهت روشن کردن و در صورت لزوم اصلاح پروتکل، در یک جلسه بین الاجلاسی از بعد حقوقی و اداری پروتکل که در آوریل ۲۰۰۶ در آیمو برگزار می شود، ایجاد خواهند شد.

مشخصات و مزیت های عمده پروتکل ۱۹۹۶

پروتکل ۱۹۹۶، توافقی مدرن تر و کامل تر در مورد حفاظت از محیط زیست دریایی در مقابل تخلیه مواد زائد در دریا در مقایسه با کنوانسیون ۱۹۷۲ می باشد و بطور کلی، اهداف عمده تری را جهت حفاظت از محیط زیست مطرح می کند، که نشأت گرفته از دستور جلسه ۲۱ برنامه جهانی اقدام جهت توسعه پایدار می باشد که توسط کنفرانس سازمان ملل متحد در مورد محیط زیست و توسعه (UNCED) ۱۹۹۲ در ریودی ژانیرو، پذیرفته شد. همچنین این کنفرانس اجلاس ۱۹۹۲ کره زمین نامیده می شود.

نگرش احتیاط آمیز

ماده ۳ پروتکل ۱۹۹۶ «نگرش احتیاط آمیز» را بعنوان یک وظیفه عمومی معرفی می نماید. این ماده مقرر می نماید که «اقدامات پیشگیرانه باید وقتی اتخاذ گردند که دلیلی وجود داشته باشد برای اینکه تصور شود مواد زائد یا مواد دیگری که وارد محیط دریا می شوند ممکن است زیان آور باشند، حتی در جایی که مدرک قطعی جهت ثابت کردن وجود ارتباط علت و معلولی بین مواد تخلیه شده و تاثیر آنها وجود نداشته باشد.» در این ماده همچنین ذکر گردیده که آلوده کننده اصولاً باید هزینه آلودگی را بپذیرد و تاکید می کند که کشورهای عضو باید اطمینان حاصل نمایند که پروتکل تنها باعث نشود که آلودگی از یک نقطه محیط زیست به نقطه دیگر انتقال پیدا کند.

کنوانسیون ۱۹۷۲ تخلیه مواد زائد را مشروط بر رعایت برخی شرایط و وابسته به خطراتی که این مواد برای محیط دریایی ایجاد می کنند، مجاز می کند. کنوانسیون ۱۹۷۲ شامل یک «لیست سیاه» از موادی که به هیچ وجه نباید تخلیه گردند می باشد. پروتکل ۱۹۹۶ سختگیرانه تر است. در ماده ۴ این پروتکل خطاب به کشورهای عضو، اینگونه عنوان گردیده: «تخلیه هرگونه مواد زائد یا مواد دیگر به جز آنهایی که در لیست آورده شده اند ممنوع می شود» (در ضمیمه ۱ به پروتکل). این مواد شامل:

- ۱) مواد لایروبی شده
- ۲) لجن فاضلاب
- ۳) ضایعات ماهی، و مواد حاصل از عملیات عمل آوری صنعتی ماهی
- ۴) شناورها و سکوها یا سازه های دیگر ساخت بشر در دریا
- ۵) مواد بی جان، معدنی زمین شناختی
- ۶) مواد آلی با منشأ طبیعی
- ۷) مواد پرحجم مانند آهن، فولاد، بتن و سایر مواد بدون خطر که تنها خطر آنها می تواند برخورد فیزیکی باشد و این زمانی است که اینگونه مواد در مکانهای بخصوصی مانند جزایر کوچک با نواحی محدود تخلیه شوند که دستیابی به مکانهای دیگری برای تخلیه این مواد در آن نواحی وجود نداشته باشد.

دامنه شمول

دامنه شمول پروتکل ۱۹۹۶ وسیع تر می باشد، زیرا انبارش مواد زائد در کف دریا، و رهائی یا واژگون شدن تجهیزات بندری را نیز تحت پوشش قرار می دهد. (ماده ۱)

با وجود اینکه مفاد تخلیه مواد زائد در کنوانسیون و پروتکل مزبور، آبهای داخلی یک کشور را شامل نمی شوند، کشورهای عضو پروتکل می توانند این قوانین را در صورت تمایل در مورد آبهای داخلی خود نیز بکار ببرند. (ماده ۷)

ارتباط با سایر توافقنامه های بین المللی

این پروتکل دارای ارتباطات بهتری با سایر توافقنامه های زیست محیطی بین المللی که از سال ۱۹۷۲ به انجام رسیده اند می باشد، برای مثال، از طریق ممنوع کردن صادرات مواد زائد جهت تخلیه آنها (ماده ۶) به کنوانسیون بازل در مورد کنترل جابجائی فرامرزی مواد زائد خطرناک و تخلیه آنها مربوط می شود.

ارزیابی مواد زائد

پروتکل ۱۹۹۶ جهت گیری واقع بینانه تری نسبت به مواد زائدی که بصورت معمولی تولید می شوند تا مواد سمی دارد. بنابراین، این پروتکل در مورد مشخص کردن مواد مجاز و غیرمجاز جهت تخلیه در دریا واضح تر می باشد، و در نتیجه عمل کردن به آن را برای دستگاههای اجرایی آسان تر می کند.

پیشرفت در پیروی و پذیرش

این پروتکل نسبت به کنوانسیون تاکید بیشتری بر پیروی و پذیرش دارد. آیا کشورهای عضو از مفاد اصلی پروتکل پیروی کرده اند؟ سیاستهای آنها در حفاظت از محیط زیست دریایی تا چه اندازه ای موثر می باشند؟ ماده ۱۱ از کشورهای عضو تقاضا می کند تا پس از گذشت ۲ سال از لازم الاجرا شدن پروتکل، اجلاسی را به هدف ایجاد روند و مکانیزم های لازم جهت ارزیابی و پیشرفت در پیروی از پروتکل برگزار نمایند. این اجلاس می تواند با ارائه پیشنهادات و مساعدت همکاریهای با کشورهای عضو و غیرعضو داشته باشد. فعالیتهای اولیه جهت ایجاد این روند و مکانیزم آغاز گردیده است. پروتکل ۱۹۹۶ شامل یک دوره انتقال می باشد (ماده ۲۶) که به اعضاء جدید اجازه می دهد به تدریج طی مدت زمان حداکثر ۵ سال با این پروتکل تطبیق پیدا کنند (تنها برخی از شرایط قابل اجرا می باشند)

همکاریها و مساعدتهای فنی

ماده ۱۳ این پروتکل در مورد همکاریها و مساعدتهای فنی از کشورهای عضو درخواست می نماید که با همکاری با سازمان بین المللی دریانوردی و با هماهنگی با سایر سازمانهای بین المللی واجد صلاحیت پشتیبانی از پیشگیری، کاهش و در جایی که امکان پذیر باشد، از بین بردن آلودگی از طریق تخلیه، هماهنگونه که در این پروتکل تصریح گردیده را ترویج داده و با کشورهای عضوی که تقاضای مساعدت در این زمینه دارند همکاری نمایند.

تدارکات اداری

تکالیف مربوط به اجلاسهای کشورهای عضو (ماده ۱۸) و وظایف سازمانی بین المللی دریانوردی در این پروتکل نسبت به کنوانسیون بهتر توضیح داده شده اند. برخلاف معاهده اصلی، در این پروتکل وظایف امانت داری دبیر کل سازمان بین المللی دریانوردی به وضوح مشخص گردیده، همچنین وظایف دبیرخانه در رابطه با اجرای پروتکل نیز کاملاً مشخص شده است. پروتکل شامل تدارکات مربوط به حل و فصل اختلاف نظر میان اعضاء در ضمیمه ۳ می باشد، در حالی که اصلاحات ۱۹۷۸ به کنوانسیون در ارتباط با همین موضوع، هیچگاه عملی نگردید.

اصلاحات به مواد پروتکل، «۶۰ روز پس از اینکه دوسوم کشورهای عضو اصلاحات به پروتکل را از طریق ارائه سند پذیرش به سازمان تصویب نمایند» لازم الاجرا خواهد گردید. اصلاحات به ضمیمه های پروتکل از طریق روش پذیرش تلویحی تصویب گردید و این اصلاحات ۱۰۰ روز پس از پذیرش لازم الاجرا خواهد گردید. این اصلاحات شامل تمام کشورهای عضو خواهند گردید، بجز آن دسته از کشورهایی که آشکارا عدم پذیرش خود را اعلام نموده اند.

سوزاندن مواد زائد در دریا

عمل سوزاندن مواد زائد در دریا در کنوانسیون ۱۹۷۲ مجاز بود، اما این عمل در سال ۱۹۹۱ متوقف گردید، و بالاخص در ماده ۵ پروتکل ۱۹۹۶ ممنوع اعلام گردیده است. سوزاندن مواد زائد صنعتی و لجن مربوط به فاضلاب در اصلاحات سال ۱۹۹۳ به کنوانسیون ۱۹۷۲ ممنوع اعلام شده بود.